

Овааланып, дүдүй берген

Эрэн, Тес-Хем районнарынын тургачты чоңураа солуннар болган жумушчулар чагыларынга илгерилең киржиш турар. Ылангыя ол районнарынын колхозчуларынын хей леңги чагылгаларын чыл хуусаалык чуртунанар. Ол районнар мун чурт-тагыларга онааштыр санаалга 500 эвешилер чедир чагылгалык боол турар.

Көзө чоңун, ылангыя ыраакташ оларга чурттан турар колхозчу малчынарын ортузунга параллаге неггерилегизини чылда эвеш акжиктиен. Оон түнеленде кадары бурзуу «Шыя», «Тывазын амгыштары» болгон өскө-ла чагылгаларын ап. Төрөн чурттан иштими, дүлжик амгыларын чуртла бо-лушуннарын солуннарын хун-буру тамынан ап турарлар.

Тес-Хем районун Ленна аттыг, Эрэннин «Чаа орук» ышкан улуг колхозтарда паралла таратылганы болган оон чедирлегизин өзи организастан турар. «Чодураа» колхозун баштаар чери болган мынд партия организастанын малчынарын оонча тарылганын чуртлаан киргеш, тускай почталонун тургусканы өрүчүгү. Ол колхозун Шуурмак, Хал-Өжүк, Тес ол чарым чажыштыр ыраак чедирлер чурттан турар малчынары беини область солуннарын үлген хунүнде нөмчүт турар аргалык апарганар.

Чагыткан хуусааы төнгөн солуннары катар тургузарыне, чаа чылдын паралла неггерилегизин амгылаштан организастан чурданынча кичтөнгийн ол районнарыда эвеш күштелдирген.

Тес-Хем районга хуусааы төнгөн 102 «Шыя», 74 «Тывазын амгыштары» солуннары чурта катар тускан эвеш, харын дыка ажыр чагыткан.

Моң-биле чергелештир паралла таратылганында улуг чептестер ийи районун кайынында-ла бар. Ылангыя СЭКП ТК-нын январь Пленумун шийтерилерине дүшүрү көзө ажал-агыл талазы-биле паралла харын неггерилер амгыл күштелдерин кончүт чептес организастан турар. Колхозтарда, албан черлеринде болган библиотекаларда паралла чагылгаларга эвеш санын ашша-хөргичин чарыкчаларын бюджетке көрүп турары-биле чамдык чуртлаа журналар, солуннар эвеш ады шууг чагыттырмай турар.

Хей санын тускай эртемчилер ол рай-нарыда бар болза-даа көзө ажал-агыл журналарын хуунада чагыттынар барык чок. Чижэ, Эрэнде индик журналар чагылгалык үчүт чок, Тес-Хемде Ленин аттыг колхозтун зоотехниги эл Чоолу Семенов ол чаксаан «Мал ажылы» деп чыл хуусаалык журналыг.

Көзө ажал-агылга чуртла «Агротехсовет», «Хаван ажылы», «Картофель болган нога» деп журналар Тес-Хемде чок. Ынчаарга «Кукура», «Хаван ажылы», «Картофель болган нога» деп журналар Эрэнде чок.

Эрэн районун «Коммунистче орук» колхозу (даргыз эш Шойжун, парторганизация секретары эш Бароол) 1961 чылда көзө ажал-агыл талазы-биле лангыс-даа чагылга чок боол турар. Ол колхозтун уду-тучулары болган тускай эртемчилер:

Т. ОЮН.

Эмчилер чокта

Хемчик демия айт-биле кежери берге, чурта демелеп кежиш болур. Ынчан дүш үеи чүе. Часе күштү-биле чаап турган. Хем кыдында да бир-ле кижинин алгызы дыналды. Дуз дилөөн черге мажактыгы-выс. Хеме сунган бо чартынында, а ол кижиге сунган ол чартынында. Хемчил демия эшти кежирин өскөлдө. Алдан-Мадырда көзө магазини эрденкичи Монгуш Тынгыт болду.

— Ам канчаар, арылган адырлар алдыр дөн кижиге. Хорум-Даг эмчиликке сымартып эвештир турар кижиге мен. Чамдыкта хемге таварышдай баарга, сактыган амгылаар чажык берге боор-дуу—деп, эргелешчи томудуп чуртаалды.

Алдан-Мадыр салбырынын эмчиин чуртуктадан боор ай ашкан. Оон орнунга амгылаар эмчи келбөөн. Алдан-Мадыр биле совхоз төвүнге чедир 30 ажыг км. Бо арамында аарыг улус арыжады берге, ыччангыш олар дун-хүн чок. Хемчикти демелеп кежиш, Хорум-Дагге чоруп турар чылдагыны-лаа мынд. Ол

Комсомолу Лидя Охотникова 1956 чылда Кызылдың эмчи училищенин доксай, Улуг-Хем районун «Күш-ажылынык доштуу» колхозунга амгылаары-биле өрүктөн. Бо - уелерини иштинде Лидя эки амгылаан, колхозчуларын мурунга хундүткөндө чаалап алган. Чуртута: Л. Охотникова амгылаар черинде. Фотогу В. Чапайкинни.

ТАТЬЯНА ПЕРЕШИВКОНУН ЧЕДИШКИНИ

ОМСК ОБЛАСТЬ. Корниловск районун «Тинлекчи» деп совхозунун суралгыт хаван ажаакчыны Социалистик Күш-ажылынык Маалыры Татьяна Перешивкони XXII съездин кайгамчытыг күш-ажылычы белз-биле уткуп турар. Ол чылда сес айларын дургузунда ниити дериг деңизин 5.430 центнер 6.387 хаваннарын семирти азыраан болган күрүнге дужааган, ол эртен чылдык бүгү дургузунда дужааганында 830 центнер хөй боолу турар. Мурунчы хаван ажаакчымы амыг үедэ 3.020 хаваннарын семирти азыраан болган турар, оларын улаас дужаар.

Т. Перешивкони күш-ажылыч чедикшини күш-ажылыды механизастаанын, хаваннарын ажаарыны болган чегмерини депшилгелер аргаларын амгылаанын ачымында болдунар аргалык болган.

Ол хаван ажаакчынык амгылаан турары фермада чегмерини белзкээри болган үлөй каап бээри, суггарары, хаван кажаларынын иштин аштары механизастаанын, Чайны хаваннарын тускай чегмерер черлерге тургузуп турар. Тускай механизастаан, чөк кылар чекке белзкээни чегин, чөк саваларыне чегин механиктиг урарыга таарыштырган тускай херексел-биле дерэн автомашыларга дужааган турар. Чег-

СӨӨЛГҮ ҮЕДЕ СУЛАРААН

Каз-Хем районун «Совет Тыва» колхозунда улусчу дружина ниитини күрүм-чүрүмүн сагымы, чүрүм үрөкчилерин, арагачыларын, хулганнарын кезелин, томаартыр, халыкка салгыт кийртир талазы-биле мурунда организастан болган шийтерилер чегмерини ап келген. Дружина командалынын орайы «Крокодил» үгүлөөн.

Ындыг -лаа болза, бистин ажылы-выс сөөлгү үеде суларан деп чүеини демелгелейи эртерин болзас. Дружина командалынын командирини К. Чодала-оол ниитинин мурунга төлөп чок чорукту көргүчөк: хөй-ниитинин күрүм-чүрүмүн шынгын сагымынын улугу, харын болу-биле чүрүм үрөп, арагачтар чорукка кандын, эвирип алган кадынын өткөп турар аларган, дөңдөн ээрике кижиден дескен кадыны «үлүрер кижиге мен» деп чуртуну, сурзуну күдүмчүзүгү чагыттынын чоруп турган. Көзө Совет даргыз Дегүт-оол К. Чодала-оол-биле кады дамба көдүрерине туралык, оларын арамында «суг амгыс».

Улусчу дружина күрүмүнүн, чоңун эрге-ажын камгалаан боорга, чоң оюну кончүт үнелен, хундүн көрүп турар. Ындыг турда дружина командирин хөйге үлөтөр чок чорукту көргүчү, арагачтар, чүрүм үрөп турар бөзгө чон анза кончүт таарымай турар.

Дружиначыларын арамында Х. Дамба, М. Биче-оол, М. Ендан

КЫШ ЧООНШУЛААН

Хүй келген тудум-на кыш чок-шудалар. Ындыг турбукче. Улуг-Хем районда «Найралы» совхоз бо хундүгө чедир кышталашкыне кичтөнгей салган. Булуң-Терек салбыры совхозтун өскө салбырларыга болаарга өн-чө хөй малдыг, малчын салбыр. Бо чылын ол салбырда шөөр малдын 3 муң баш ажыг чып төлүн 5 колдана ускен.

Бо немешкен колданаарга 5 кажаа, 6 чуртталга бажыкчыры база 210 баш бызаага 2 кажаа, 2 чуртталга бажыны негетинин келген. Совхозтун дирекциясы бо тулгаларын мынчага чедир эгелдөөр, а 1960 чылда эгелен туткан 40 баш бызаа турар кажаа ам-лаа доозулаан.

Совхозтун тудуг бригадынын бригадир эш Калочниковтун салбыр санында ораалкылары бар херезинде совхозта тудуг ажылы хамыкты дараа болуп турар. Үрбүн салбырында ирг каларымы эш Наванын кыштаа чок, кыла кыштаары мынчага чедир толарттырмаан.

Үш миллион тонна немелде сүттү ап болур

Бир өвөс бызаа бүрүзүнге онааштыр сүт чарыгалын чүс килограмм чедир кызырарын чедип алгар болу-вуса чурттуг хемчээлинге чылда үш миллион тонна сүттү немей ап болур бис. Мынчалажок ол база шунтузу өвөс.

Хаван огу бурзууге база-ла 20 килограмм сүттү чарыгалан турар бис. Оон-биле чегерелештир төрүт хаваннарын азырал ажаалдын эки бажыларын тургусканда олардын амгылер үе иштинде чүс килограмм чедир, а оларын экилер оон-лаа хөй сүттү берип турар. Ындыг болза-даа малчынар, тускай эртемчилер төрүт хаваннарын сүткүч көрүп көрдүдөр дугайында шөөлүг кичтөнгей салбай, ол талазы-биле улусажымында амгыл чорутпай, а хаван оолдарын негетинин... «азыраакчылары» кыдыр ол хөвээр артырар деп болуп турарлар.

ФЕРМАЛАРНЫ МЕХАНИЗАТААРЫГА ЧҮҮ ЧҮВЕ ШАПТЫКАП ТУРАБЫЛ?

Бисте ам 500—700 баш ишек чок фермалар ховар апарган. Олар болза сүттүн сүзүгү фабрикалары-дыр. Ындыг болза-даа ол фабрикаларга бүгү бүдүрүлгө болза сүзүгү фабрикалардамын иштат тургустунар ужурул. Мынчалажок машиналык саалдарны организастан зоотехниктер негетинин эмилеринин хевиринче,

УЛАМ БЫЖЫГЛААР

Амык салгыткы күш-ажылыч, чоңун хөргөнге бердигин, бүтү талазы-биле чегерелештир камгалар кыдыр кижилери — совет аралык мурунда салгыткы бекет суртла. Ол улуг суртламын удурулга болдунар, бистин иштөөлүн бажылар коллективни, профсоюз, комсомол организастанлары өрткө «өредилге чылыган боор чамдык хемчегерин алган. Школанын өрөнчүчүлери шунту-ла совхозтун амгылчынарын суртлары болган олар өвөктөрү деңсөөрине турар болганда, өредилгени амгылар-биле сыйры кайгылыгына хушкен хемчегерини совхозтун бүдүрүлгөсини язы-бүрү азырларына организастан турар бис.

Бо талазы-биле чамдык чажыктерини чуртууге мындыг. Эртен өредилге чылыган сөөлгү айында «Совхозууска чүрү кыдыр бис» деп тематик пюнер дружинамын чымыкы болган өрөнчиги күлөмчүлүдүн хуралын эртерген, анза школанын бүтү өрөнчүчүлери ижи бүтүзү канчиг-бир тодаргай онаалгаларын, хулээгелерин ап, өскө школаларын өрөнчүчүлери кыдыртыны хулээгелер алган. 5, 6, 8, 9 класстарын чыгы өредилге практикамы шынардыг эртен, Улугчу класстарын 12 уруглары Бижиктин-Хаванын сүт-баран фермазынга барып, районун мурунчы салгыткы Куулар Хажыт, Хертек Шура, Күжүгет Тараачын оларын арга-дуржулганын өрөнчү, саанчылдык билди кыдыр өрөнчү алганар. Башкы Сарыгалар Бийер-оолдун удурутун турганы өрөнчүчүлөр болуу электери аргат-биле хөй кыргырын, мал кажалдарына таарымаалык саантарды бай-лаалары тургузганын өрөнчү, совхозка амгытти амгыларын кылан.

Машиноведение бажымы С. Кертик-оол улугчу класстарын өрөнчүчүлери теория талазы-биле өрөнчү эртен билгелерин бижылган, совхозтун төш бригадалыгына, хову-трактор эвештарыга барып, көзө ажал-агыл машиналарын, тракторларын бажыларын өрөнчү-шаан, ногаанын болган таарынын чамдык агротехникти аргаларын айтып берген. Ам өредилге чылды эгелдөө, өрөнчүчүлери чылын кылым бүдүрүп турган амгылар оларын мөңи солгалары билг-чегерилеге, бүдүрүлге практикамы эртеринеге амгытти болуп турар.

Хову тургаларында сөгөн, тараа амгыларын бистин 60 ажыг өрөнчүчүлери: идекпейлг киржиш келген. Оон иштинде 10-гу класстарын өрөнчүчүлөр Көржак Бегел болуун 20 ажыг школаны өрүн эгелдөөн алган, сөгөн кезинде амгыл дүзүлгө-биле сөгөнчүлери берген. Деминг, күш-ажылыч эвешчүлөр амгыл амгылчыларын, совхоз дирекциянын магалатын, Оларын күжү-биле 7 сараттар тургустунар. Өредилге чылды эгелдөөр билек, 8—10 класстарын 52 өрөнчүчүлери совхозтун төш шаанга чөдө бергенер. Баштайгы 11 хонуктарда 800 тонаа ажыг тарааны

Туранда тудуг участогу

«Тыва-тудуг» трезинин Туранда тудуг участогунын коллектив бо чылдын сес айларында 1730 дөңбөкчиге метр чуртталга шөңүн амгылаага кирген. Тудугчулар чылдын бүдүрүлгө онаалдын доозуп турар. Тудугтун чыл планиннан ажыр кыдынын турар дөрт квартиралыг бажынын ам иштин шунтууралан, эске-лаа дөңбөкчиге кылан турар. Эштер Малюгин биле Александров оларын бригадалары коммунисттик өрү-биле амгылаар, чурттар болган өрөнчү сурдуганын салган, чамдык эл-сөккөлдө амгылаан турарлар.

Тос айларнын ашкан

СЭКП-нин XXII съездинин амгыттынар хуну чокшудулан тузун ол төңгүдүг хунге белзеттиг ужурадыр дөш амгы-ин чурттан бүтү черлеринде улук амгыларын турар. Биз-Хем районда «Тинлекче» колхозтун сүт-баран фермаларын коллективтери күрүнге 175 тонаа сүттү саткап, ол болза тос айларнын планиннан ыраакта ажыг болган.

Мал ажылынын продуктуларын бүдүрүп улам көвүдөдүргө үлөткөргө амгылаан турарлар хөй. Чижэ, Ч. Саг, Т. Арачын олар буттарында бажыларын негетинин иштөө-биле 33 тонаа сүттү саап, социалисттик чарыкка мурунчылар болган.

Малдын халдаварыг азыралы — мастит (эмик дарымы) болган брүцелдөө-биле демелди коштуктамын-дан сүткүр малдын продуктулу кам-

малдын «аажы-чаныч», сүттүн эмилген каап турарынын темпелериче чогур кичтөнгей салбай турар. Машиналыг саалдарын шийчилгени негетинин шийчилгенде эгелдөөр херек, ол болза сүт саалдарын бедиринге дуулаан турар. Көдөн мады шилеп амыг үедө күрүг бөдүмелди — белоктун санын көвүдөдүрчө оңаш кичтөнгей салыры эрге-жөк чуртуу.

ОННУН БИРИ ХУУ БОЛГАШ ОН ЧЫЛ

Бир хуунун онунун бири хире үлүгүнө онааштыр күрүг бөдүмел сүтке бар болуру бедиринде он чыл хире хун-бүрүтүн шымыккай амгылы эргежок чуртуулан хөй-хөй чурттарынын дуржулганын херечилеп турар.

Сүттүн үзүн тодаргайлаары-биле чегерелештир белоктун санын тодаргайлаары база эргежок чуртуула. Мал ажылынын Бүгү-эвеш институтунуң белокта сүттүн шымырын шөңөп көр талазы-биле амгылаан кылан аргалы харын эвеш болган улуг амгы-агыл бурзууге амгылааттынар.

Шын тургустунаган үрелел амгылы болган чегерилеге-биле сүтке белоктун база үстүн хуулан көвүдөдү болуру маргылаа чок. Ындыг болза-даа сүттүн үзүн бедирини белоктун санын үргүчү бедирини-биле дуушпей турар. Бүдүрүчүлери шийли алдыру оон өрөнчү көр херек.

ПРОФИЛАКТИКА, СОДУКЧУЛАР, ШЫН ТӨЛӨВЕР

Малдын халдаварыг азыралы — мастит (эмик дарымы) болган брүцелдөө-биле демелди коштуктамын-дан сүткүр малдын продуктулу кам-

КНО-НУҢ КОЛ АССАМБЛЕЯЗЫНДА А. А. ГРОМЫКОНУҢ ЧУГААЗЫ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Сентябрь 26-да КНО-нун Кол Ассамблеясынын хүндүкү пленардык хуралына нийти чугаалажыга үргүчүлөө.

Совет Эвилелиниң төлөөчүлүк ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыконун ботунуң саналына демгелзөөни болза. КНО-нун Кол Ассамблеясынын амгы сессиясы эрткен сессиялардан артык эң дүврөөзүнниң байдалга чыгылган. Делегей байдалынын дүшкүрүлүгү чорунуң чингелгенениң чыгалаанарын НАТО-нун шериг бөлүгүнү күрүнелериниң агрессия политиказынан илериди тывар ужурут. Амгы үеде уаустар арасында харылааларынын кол болган эң чинг уаустары — чепселенишкенини бүгү-нийти болган бурун дүжүрери, колониалдык системаны бурун уууттаары, делегейниң ийги дайыны-ны артышкынынын тукулуга чедир уууттаары — бо бүгү айтырылгар боттарынын шийтирленирин манал турар.

Иныг болза-лаа герман тайбың керээзин чарар дугайында айтырып КНО-нун Кол Ассамблеясынын 16-гы сессиясынын чугаалажы көөр ужурут көй-лөй делегей айтырылгарынын ортузунда онза черин ээлеп турар дээрин ол үргүчүлөп чугаалаан.

Герман тайбың керээзин чарарынын болган аназ үндөсүлөөш Барын Берлинде байдалы чогуучулары-ның эргежок чуугулазын ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри демгелзөө. Оң чугаалааны болза, ий герман күрүнелер-биле керээге азы ГДР-биле болган ГФР-биле тус-тус керээрге ат салырынга белен бие. Тайбың керээзиниң үндөсүлөөш Барын Берлинде байдалы таарыштыр шийтирлээрин саналдыгышаан А. А. Громыконуң тайбыңырааны болза, ССРЭ-ниң-даа, барынын талакы күрүнелериниң-даа ат-алдарынын баскаратпас шийтирлээри Совет Эвилелин көдүрүп үндү-рүп турар. Барын-берлин чурттагы чоңуң хостаа-газы болган амыр-менди турар чорук хандыгынын турарынын барынын талакы күрүнелер күзөп турар бө? — деп, ол чугаалаан. Бис ол дөш түрүп турар бис. Барын Берлинде амыралдык тургустунган укладын үргөлдөшүн АБШ, Англия болган Франция күзөп турар. Ол база-ла бистин туржувус-биле дүжүкү турар-дыр.

Барын Берлинниң даштыкы делегей-биле харыла-ааларынын болган аргыжыгаларынын хостуу дөш Совет Эвилелинин база саналдык турарын демгелзөш-шөөш. А. А. Громыконуң айтыканы болза: моог-биле калы чүгө чыгыс чыгуу — даштыкы делегей биле Барын Берлинниң харылааштыгы турар чер кырынын, агаарынын болган суг орунун харылажыгалары оң денискерин дашыштыр эрткен күрүнениң бот эргеси — ол орук харылажыгаларын ажыглаар дугайы-нда чогуур керээзини оң-биле чарар ужурут ГДР-ниң бот эргеси чайгыш чокка хүндүлөш көөрү негетинин турар.

Хостуу хоорайның бөү-чүрүмүн дөрт уа күрүнелер азы Баттышкан Нацпалар Организацияны магада-лаан туруп шылаар ийилер.

Герман тайбың керээзин чарар чорук — ол дээрте тайбыңның салым-чогуунуң дугайында айтырып, дайың бе азы тайбың болуп бе дөр дугайында айтырып-дыр. Бо айтырыгынын талазы-биле нейтралдык күрү-нелер туруп болбас ужурут. КНО нийтизи-биле ма-нда база-ла чүткүч оң нейтралдык гайтааргычы бо-луп туруп шылаас ужурут деп, ССРЭ-ниң төлөөчү-лүкү демгелзөө.

Оң ийиш совет төлөөчүлүк баштыкы чепселениш-кенини бүгү-нийти болган бурун дүжүрениниң айтырыгына доктааган. Совет Эвилелинин боламы-биле алырга бо айтырып болза, Кол Ассамблеянын амгы сессиясына чугаалажып көөр ужурут төп айты-рылгарынын бирөөсү болуп турар дээрин ол демгел-зөө. Ийи чыдык мурунда КНО-нун ийилеринде Совет чазактын баштыкы Н. С. Хрущев чепселениш-кенини бүгү-нийти болган бурун дүжүрениниң про-граммасын Баттышкан Нацпалар Организацияны чугаалажып көөрү-биле кирген болган ол программа чепселенишкенини дүжүрениниң ас-сөтүлүгү бүгү талаакчыларын идегел-биле чагынаандырган дээрин ол сөгүндүлөгөн. Оң ийиш А. А. Громыко сөөлүк үеде ССРЭ биле АБШ-тиң арасында болган ийи талакы санал-ооналарын солчушкунуңа доктааган болган ол санал-ооналар солчушкунуңа чамдык эки талакы түнелерин бергенин айткан. Биче эвес бергелер турбужеок, чепселенишкенини дүжүрениниң айты-рымынын көй-лөй чүгүлө чүдүлдериниң талазы-биле үел-болдалар ийи-бүдү болза-да, чепселенишкени-нин дүжүрер талазы-биле чугаалажышкынырга ду-гургустунган принциптериниң дугайында кады кылган демгелдиди ажылап кылыры чедип адынган деп Совет төлөөчүлүкү демгелзөө.

ССРЭ-ниң даштыкы херектер министриниң моог-биле кады демгелзөөни болза, чепселенишкенини дүжүрер талазы-биле чугаалажышкынырга шийтик чок «ноган кулуучу» ам ажытынган деп санаар болза хөдүк эрттир идегел чорук болган турар ийи. Чугаалажышкынынын чоругулазында үндө-шүн чөрдүлө азым эрткенерин — чепселенишкенини дүжүрер болган чепселенишкенини бүгү-нийти болган бурун дүжүрер дугайында азы чепселениш-кениниң контроль дугайында чуга болур ужурут бе дээрин бүтүзө дугайында ийи тавары эрттирер арга-жок деп Совет чазактын санап турарын ол чугаалаан.

Чепселенишкенини бүгү-нийти болган бурун дү-жүрениниң байдалында КНО-нун Уставына дүшү-түр делегейниң чепсекти күштерин тургузарына Совет чазактын чепсээрлери турарын А. А. Громыко сөгүндүлөгөн. Иныг болза-да ол күштерин эргелеп башкары бүгү делегейни, ылазылаарга НАТО-нун кайы-бир ийишкенин айбычмы эвес, а күрүнелериниң үш кол бөдүктөрүнүн дең эргелди төлөөчүлери ботташтырган турар ужурут деп ол демгелзөө. Совет төлөөчүлүкү баштыкының айтканы болза, чепселенишкенини бүгү-нийти болган бурун дүжүрер дугайында керээни белектээр талазы-биле органик составына чүгө социалдык күрүнелериниң болган барын талакы күрүнелериниң төлөөчүлери эвес, харын база нейтралдык чурттарының төлөөчүлери кирген турар ужурут.

Совет Эвилелинде адролук чаштышкынынын шенделерин катал эгелзөөниң чыгалаанарына доктааштыр А. А. Громыконуң демгелзөөни болза, Совет чазак ол бозымын, бир эвес герман тайбың керээзи чарына бөр болза, күштү ажылаар деп АБШ-тиң болган оң НАТО талазы-биле эвилелчилериниң талазында кылган шуут кыжанышкынырга харын кылдыр чүгө бо байдалың уржу-биле кылган. Совет Эвилели иныг шенделерини кылбай турган бүгү үениң дүрүзүндө НАТО-нун шериг бөлу адролук чепсекти шенделерин доктаамал үргүчүлөп көлгө-нин совет төлөөчүлүкү баштыкы сөгүндүлөгөн.

Совет Эвилелинде адролук чаштышкынынын шенделерин катал эгелзөөниң чыгалаанарына доктааштыр А. А. Громыконуң демгелзөөни болза, Совет чазак ол бозымын, бир эвес герман тайбың керээзи чарына бөр болза, күштү ажылаар деп АБШ-тиң болган оң НАТО талазы-биле эвилелчилериниң талазында кылган шуут кыжанышкынырга харын кылдыр чүгө бо байдалың уржу-биле кылган. Совет Эвилели иныг шенделерини кылбай турган бүгү үениң дүрүзүндө НАТО-нун шериг бөлу адролук чепсекти шенделерин доктаамал үргүчүлөп көлгө-нин совет төлөөчүлүкү баштыкы сөгүндүлөгөн.

Адролук чепсекти шенделериниң дугайында айтырыгынын талазы-биле тургустунган байдалдан уш-тунуп үнөр арганы Совет чазак санаалдан дээрин ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри айткан. Ол арга чүдөл дөш, чепселенишкенини бүгү-нийти бол-гаш бурун дүжүрениниң айтырылгарынын талазы-биле дугуржушкуну кылырында болур. Иныг ду-гуржушкуну кылыры адролук чепсекти шенделер-ин соксыыр дугайында айтырыгы шийтирлээни база ол болур.

Делегейниң дүшкүрүлүгү чоруну чавырылдарыныче, күрүнелериниң арасында бужуржур чорукту быгыр-лаарыныче утланган элзон бозымынын боттадырар дугайы, оң ийишнде НАТО биле Варшава керээзи-нин чурттарынын арасына калашпас дугайында кер-өөни чарар дугайы, атом чок зоналарын тургузар, өскөниң денискеринден даштыкы шериглери үндү-рер болган өскө-лаа чүдүлдерини дугайы дугуржурун чепселенишкенини бүгү-нийти болган бурун дүжү-рер дугайында чугаалажышкынырга биле чегелеш-тир чорудары ажыктыг деп Совет чазактын санап ту-рарын А. А. Громыко айткан.

Өскөниң денискеринден даштыкы шериглери үндү-рүренини онза ужурут-дузалынын ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри демгелзөө.

А. А. Громыконуң үргүчүлөп чугаалааны болза, чепселенишкенини дүжүрениниң айтырымы болган делегейниң дүшкүрүлүгү чоруну чавырылдарыныче утланган хемчеглери чугаалажып көргөниниң түн-өлүндө Кол Ассамблея чепсек чок делегейни, дайы-нар чок делегейни тургузар деп ийи төрөгөтенини чүс-чүс чыларда күзөп келген күзөли боттадырар дөш улустарының демиселинге чаа эргени ажылып ту-рар шийтирлени күзөп ал шылаар ийи дээринге идегелди илергелзөөрин Совет чазак күзөп ийи.

Бир чылын мурунда Кол Ассамблея Совет Эвилелиниң инициативасын бөүтүрүп күзөп алган, коло-ния чурттары болган улустарга хамаарышпас чорук-ту тыпыс дугайында Декларация күшөттинген турар ужурут деп ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри айткан.

Террорну болган колониализчи дайынынын чугаа-чокка болган доп-юраан соксылырын хамыктын му-рунда КНО шийтирлени-биле негээр ужурут деп Совет чазак санап турар дээрин А. А. Громыко чугаа-лаан. Эргелеп башкарып турар чурттарыны бүгү ше-риглери чайлашп үндүрери, колониализчи, хайга-раарла турар, бот башкарышмай турар чурттар-ның денискерлеринде даштыкы шериг баазаларын бүрүң-биле уууттаары, колония чурттарыны бүгү улустарына демократтык эргелери болган хостаа-лаары кылгал чокка тыпыс совет төлө энегөн.

Декларацияны күзөлдөш дөш шынгы болган кошкылы болбас контролдык боттадырары-биле КНО-нун комиссияны тургузарын Совет чазактын өмүзөндөн Громыко саналды.

Изы-бүрү чурттарыны тайбың кожа-хөлбөс логн-шакынынын айтырыгына доктааган. А. А. Громы-конуң демгелзөөни болза, күрүнелериниң социал болган политиканы тургузуу чурт буртузунуң чарды-мыс эргелеп болур деп чүвени чуга чокка күзөп көөрү тайбың кожа-хөлбөс догунашкыныны ылазына негээр негелдөө болур.

КНО-да Кылаттын олудунда чанкайышкы бөдүктүк төлөөчүлүкүлериң дүрүк чок бөү-биле олурп турар амгы шылаары аргажок байдалы соксыыр деп Кол Ассамблеяны Совет чазактын өмүзөндөн Громыко кылгырган.

А. А. Громыконуң айтыканы болза, куба улуска удуур чаа кеминг сүлгөчөри белектер турарын Кол Ассамблея херекке албай барып шылаас ужурут, ол сүлгөчөри Кубага чокка чаа болган интервен-цияны организаачылары белектер турар-дыр.

Бо айтырыгынын талазы-биле Совет Эвилелинин баш улур кылган кичөөндирлери бөгүн-даа күштүк бо-луп артын турарын ол демгелзөө.

Лаоста байдал эң чокку үеде чогуучалдык болган турарына болган хамаарышпас бада нейтралдык кү-рүнелер бөлүп хөжүрү арганы Лаос азым дээринге иде-гейни ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри илер-гелзөө.

А. А. Громыконуң демгелзөөни болза, күрүнелерини үш кол бөдүктөрү: социалдык чурттар, барын тала-кы шериг блоктарында бактаган чурттар болган нейтралдык чурттар делегей арасында туруп турбужеок, чамды күрүнелер КНО-нун азы-херектерин башкарынын болган ол организацыны боттарынын дуулаа аппараты кылдыр ажылаарын күзөп турар. КНО-нун чыгыс талакы тургузуу болган оң улур-туку организацыны чыгыс талакы составын айт-кан, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министриниң де-мгелзөөни болза, КНО-нун секретариатын эде организа-тар дугайында Совет Эвилелиниң санаан боттады-рар чорук Баттышкан Нацпалар Организацияны сан-даратканы канчал-даа ол эвес, а суралгы шериг блоктарынын кызын, хууа эрге-ажыктарына ол ор-ганизацыны чыгыртып политикамы чамды күрүнелер чорударынын үндөшүн чүгө үргөлдөп турар.

Бо айтырыгы дугургуштунган бөүтүрүп шийтир-лээр, ынчанган ол баштайгында тур-лаа шийтир болгай-ла, ынчазажок күрүнелер арасында бар турар чорукту хамылашпас, а КНО-нун хемчөлдү-биле олар-ның кады азымдажыгына улам быжыг үндөшүн чорудар иныг шийтирлени үндүрер деп КНО-нун ке-жигүнери күрүнелерини кылгырып турар бис дээрин А. А. Громыко чугаалаан.

Саналынын түнөлүндө Громыконуң демгелзөөни болза, Совет чазак азы-бүрү социал-экономика сис-темаларыны күрүнелериниң тайбың кожа-хөлбөс догу-нашкынынын туруштарында быжы-биле туруп ту-рар.

Чүвениң ужурут-указын муңгаргай, салдычак бай-дал-биле көрүп турар кижилер эвес бис, ынчанган дайы айымы көргүчүлүгү булуттар-биле чырык чокка узамдыр апар бөр деп санавай турар бис. Делегейде байдал шынгы болган сөгүш тайбыңы-раар чорукту бөдүрүлүп турар. КНО-нун Кол Ассам-блеяны XVI сессиясы дүврээзинин үеде чыгалан. Иныг болза-да ол чорук шийтирледи болурун илер-гейлээрин болган делегейниң хавазы улам чырыкты-кыл болган туруун дөш, адыктык сөөлүндө барган быжыг тайбыңның чайынанчак хуңу киж төрөгө-тениниң кырына херелденген туруун дөш бүгү-ле чүдүлдерин кылдыр биске улам улуу-биле күзөлдүп турар-дыр.

Хүндүкү пленардык хуралга болган нийти поли-тиктик чугаалажыга Голландияны даштыкы херектер министри Лус болган Эквалорунуң даштыкы херектер министри Вильсон Вела база санап берги-лөөнөр.

Тырттырган чуруктарыны Москва болган делегейинде.

КНО-НУҢ КОЛ АССАМБЛЕЯЗЫНДА

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Кол Ассамблеяда нийти политиканы чугаала-жыга үргүчүлөп турар. 27-де эртенги пленардык хуралга Либерия-ны күрүнелер секретары Рудольф Грайе бир дугарында чүе чугаала-лаан. Сөгүлү үениң дүрүзүндө делегей байдалынын чингелгенени-биле холбаштыр дүврүр турарын Ли-берияны төлөөчүлүкү илереткен. Дайын болза политика чорудары-нын чепсө болбас ужурут деп ол илереткен. Чүе дээрге «Берлин тала-зы-биле чугаалажышкынынын» принциптерин Чен болган Барын чүе чепсээрлери турар бол-ганда иныг чугаалажышкынынар доран эгелээр ужурут деп, ол уламчылаан.

Либерияны күрүнелер секретары болза секретариаты чаргы тургу-зарынын эргежок чугулазын күзөп көрүп, «кайы-бир амгы чурт-туң политикамын азы эрге-ажык-тары боттадырарына» чыгыне секретарыны ажылаар чорукка ууруларын чугаалаан хирелдөө-ле, үш чыгыне секретарыны төмүл-дөө дугайында санады мөң чазак дөткөсө деп идегелзөө.

Африкада колониализмниң ар-тышкынынын болуурун-ла дүргө-ни-биле чок кырыныче Ассамблея-ны Грайе кылгырган. Ажир рес-публиканың тур чазак биле францу-з чазактын арасында чугаалажыш-кынынын катал эгелээр болза чо-гуур деп ол чугаалаан болган пор-тугал чазак НАТО-нун боо-чепсөөн аныла улуска удуур дайыны ажы-лап турар деп чугаа бар болганга Португалияга боо-чепсөктү сөөртүп кирерин хоругулаары ол илереткен.

Оң сонда Англияны даштыкы херектер министри Хьюмга сөс бер-ген. Англия «чугаалажышкынырга үндөшүнөри тыбар дөш үндө-шүнөри харамнамас» деп, ол болуучу чугаалажыны эгелзөө идегелзөө. Иччалаа-даа оң чугаа-лааны аяны, ылазыны герман айты-рыгына хамаарыштыр оң чугаа-лап турарын ол көргө, уаут күрү-нелериниң арасында дугуржулаа чө-лөп алыры ботунда берип болурун дугайында кысык бөш чугаала-хөн чогуу келген болган. Герман айтырыгы шийтирлээри-биле Герман Демократтык Республиканы милитарисчи Барын Германия-биле херек кырында катыштырылган өскө чүм-даа ол саналды шыла-ан. Хьюм барын талакы күрү-нелериниң политикамы келергей мактан хөрөттишпаан, ол-ла үеде

социалдык чурттарыны алынга элзон каш күтүдөшкенини кыл-гал.

Ол организацыны бөүлү-ла бүтү делегейни бөдүрүрениче утланган, КНО-нун тургузуу чаргы органи-зацынынын талазы-биле кыдыг-даа саналга Англия моон сонгаар-да ууруларын дээрин Хьюм то-даргай көргөсөн.

Англияны даштыкы херектер министри анган колониализмниң

Чомбе дайын чорудулгаларын катал эгелзөөринге белектенип турар

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Конгода КНО-нун төлөөчүлүкүлериң тала-зында каш дүжүр берилишкенини чө-лөп алган, катанга ангылаанын-ларын баштакчы Чомбе атыла-жышкынынын катал эгелзөөринге до-раан-ла белектенип эгелей берген. Ол ам чурттуң чыгыс эвин болган денискер талазы-биле четче-бүрүп болур чорун катал тургузарына шийтирлээриче чүткүшпаан, топ Конго чазактык чепсекти күштериниң удуурамышкыны организацы-ның хемчеглери буу-хаа ап чо-рууң турар.

Ассошиэтед Пресс агентилдин корреспондентиниң Элизабеталь-де даштыкы турары-биле алырга, сентябрь 26-да Чомбениң дука-ла-биле азы чыгыртып турар шериг-лери «кайы-бир белек» байдалы кирерин «Чурттуң ийишнде бүгү шийтирлени дөшү чөдир чепселзөө» деп, Элизабетальдин ийи солуну-рыга барлап үндүргөн идегелзөө чугаалап турар дээрин корреспон-дент айткан.

Элизабетальдин сонгу-барын талазында 240 километр чөдө ту-рар Колзөндө шериг-лагар база-зына барып чораша Чомбе чаа келген.

Ол чоругушкунуң сорулгамы болза моожуңу денискеринче «Конгодуң азымда шийтирлени денискериниң эртел кирип келерин бөдүрүлү-лөшү Катарганың чепсекти күштер-иниң утадыл сургулары болуп турган деп, Ассошиэтед Пресс агентил-дин корреспондентиз дашындап та-рар.

ПАРЖИ. (СЭТА). Чомбениң «ча-за» Элизабетальдин районунда дун-да болган баяк төрөл аймактары-ның муң эр кижилериниң автомат-тары үлөп берген дээрин Ноло-да (Сонгу Родезия) чөдөп келген бөшү үлөтүр эзи дашындап.

Франс Пресс агентилдин коррес-пондентиниң даштыкы турары биле алырга, бир эвес Катарганың болган КНО-нун арасында дайын чорудулгалары катал эгелей бөр болза, ол чепселенген кижилер «холгаарлай бөзүрине бөшөөр» деп, демки үлөтүр эзи чугаалаан.

Ужуражышкынынар, чугаалажышкынынар

Саймен паналдык совет керээни төлөөш ажылаар кылдыр Финляндияга бөр дугайында совет болган финлянд чазактарынын төлө-лөрүн арасында чугаалажышкынынар сөөлү хунирени дүрүзүндө Москва болуп эрген, ол дугайында дугуржушкун Финляндияның президентиз Урхо Кекконениң Совет Эвилелине эртен чыдык но-ябрьде аян-чорук кылын келгениниң үенде чөдөп адынган турган.

Чугаалажышкыныны амы доозуган баштайгы үениң дүрү-зүндө керээни тургустунар ужурлу принциптерин найраалдык бол-гаш чогуучалык байдалга чугаалажып көргөн.

Чамдык техниктик болган өскө-лаа чүдүлдерин талазы-биле эрге-жок чугаа немелед мөзөлдөр алдыны биле-ле чугаалажышкыны-нын уламчылаан турар дээриниң дугайында дугуржушкун чөдөп а-дынган.

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинде

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). КНО-нун Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң сен-тябрь 26-да кезежги хуралына КНО-га чаа кемигүнер хуауу алы-рынын дугайында айтырыгы чуга-алажып көргөн. Сыра-Леонени КНО-га хуауу азыр Кол Ассамб-леяга сүмөлөр деп, эртенги хурал-га шийтирлээни турган. Моал Арат Республиканы болган Мавритания-ны КНО-га хуауу азыр дугайында айтырыгы Чөвүлеле ам чугаа-лажып көөр ужурут.

Баттышкан Нацпалар Организа-цияны келер үедеги чаа кемигү-нөргө Совет Эвилелиниң төлө-лөкчизи В. А. Зорин ийи байырын чөдирген.

Оң сонда Эквалорунуң төлөөчү-лүкү Бенигес даразында хуралы октябрь 2-де чыгалаан деп сана-лаан. Саналды күзөп алган.

Бөгүн „Тувинская правда“

«Коммунисттер дайының со-рулгалары» деп мурунку чүүл-биле солук эгелзөө. «Яролуң чепсекти шенделериниң дугайында айты-рыгынын талазы-биле Совет чазак-тын бийин» болган «Нолония чурт-тарга болган улустарга хамаарыш-пас чорукту тыпыс дугайында денларацияны боттадырары турары-нын чорудулгаларынын дугайында Совет чазактын бийин».

«Бистер коммунисттер делегей-инче көдүрүп үнөр бис. Ады-чур-тувушту кыш-ажылымы-биле ал-дарылар бис» — иныг нийти агенин ала-биле ийи арында материалдары парлаан.

Ушү арында область дүжүт алап алышыныны болган төр-аа белектениниң чоруп турарының дугайында материалдар. Кулуучу болган квартал комитеттериниң ажы-чорудулгаларынын дугайында облукунуңуңуң улук инспектору Ш. Баньяның чүүтү. Кызылдан чаа башкыларынын бирөөсүнө чаа келүп киргенериниң дугайында репортаж.

Дөртүк арында эвилелдин, даш-тыкыны болган чурт ийишкени информациясы.

ОБЛАСКА АГААР-БОЙДУСТУҢ БАЙДАРЫ

Бөгүн область булуттагылап кел-тир, чамдык черлерге чашкын-нарым хун болур. Кызылга чаш-кын моолук эвес. Хат ай-тавында, чамдык черлерге дыңгы, солгу-ба-рымын чүк улаанышкыны. Агаар-дык температурасы: область — 8-13, а Кызылга — 10-12 градус чы-лыг.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

КИНОТЕАТРАЛГА БӨГҮН

ВЛКСМ 30 ЧЫЛЫ (урут залга): «Мичан Панин» 5.30, 7.30 ша-ктары. «Баштайгы өрөдиг» 11.30, 1.30 шактары. «Шелзэн салгы» 3.30, 5.30, 9.30 шактары. (биче залга): «Инженер Кочиниң часты-ры» 4.30, 6.30, 8.30 шактары. «КАА-ХЕО»: Мультипликация-лар 10 шакта. «Бирим-дүмбей сый-лас» (дегем ээрениң) 11.15, 1.15 шактары. «Нара-сөгүш болган ынакшы» (дегем ээрениң) 3.15, 5.15, 7.15 шактары. «Кремльниң эрте-бурун дуганары», «Сөгү-улуштү орнестри», «Нара-сөгүш болган ынакшы» (дегем ээрениң) 9.15 шакта. «ЕННЕСЕ»: «Украин рапсодия» 2.30, 4.30, 6.30 шактары. «Дөш мырында балет», «Украин рапсодия» 8.30 шакта. «ВОСТОК»: «Надыр дагыш» ша-ктары 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 ша-ктары.

ХОЛДАРЫ АЖААРЫ

грамм глиерин, 20 грамм олео-лон, 10 грамм нашатырлы спирт. Химия үлөтүрүңүң ажыдак-чылары, демир хоюлгалары, алгы-кеш үлөтүрүңүң ажыдак-чылары болган өскөлөр-даа шө-лочылар, кислоталар-биле ажылда-п тур болганда оларның холдары-ны кежи кураг, кадык болган бөүрү чаа тигенчеп аларылаар-ды таварыла эвес. Иныг ам-жалда амжалдап турар кижилер амжалдап мурунда холуңуң ке-жиге № 1 Селскиниң үзү дээр тускай камгалап үстү ажылаар болган ажымы дооскан доран саванын чунгаш синер крем-биле холдарын чаап аларын сүмөлөп турар.

Коргулчун тудуңуң турар кижилер болза амжалдап кириптир муруну-д-ла вазелин-биле холун чаап алыр херек. Иччан алырга ажы-лын до